

Економічні науки

УДК 338.48-6 : 615.8

Полчанінова Ірина Леонідівна

к.е.н., доцент кафедри туризму

і готельного господарства

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова

Тамчі Аліна Іванівна

магістрант

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова

Полчанинова Ирина Леонидовна

к.э.н., доцент кафедры туризма

и гостиничного хозяйства

Харьковский национальный университет

городского хозяйства имени А. Н. Бекетова

Тамчи Алина Ивановна

магистрант

Харьковский национальный университет

городского хозяйства имени А. Н. Бекетова

Polchaninova Irina L.

PhD, Associate professor of Department

of Tourism and Hospitality Management

O. M. Beketov National University of Urban Economy

Tamchy Alina I.

graduate student

O. M. Beketov National University of Urban Economy

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ
ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА
THEORETICAL BASES OF MANAGEMENT OF DEVELOPMENT OF
THE TERRITORIAL RECREATIONAL COMPLEX**

Анотація. У статті запропоновано концептуальні положення щодо забезпечення ефективного розвитку територіального рекреаційного комплексу (ТРС), в яких виділено фактор доступності послуг, рівень сервісу, взаємний вплив організаційних, економічних, соціальних та інституційних процесів, які разом включені в реформаційний процес. Сформульовано системні заходи перебудови технології управління ТРС.

Ключові слова: територіальний рекреаційний комплекс, фактори розвитку, управління розвитком.

Аннотация. В статье предложены концептуальные положения обеспечения эффективного развития территориального рекреационного комплекса (ТРС), в которых выделены фактор доступности услуг, уровень сервиса, взаимное влияние организационных, экономических, социальных и институциональных процессов, которые вместе включены в реформационный процесс. Сформулированы системные меры перестройки технологии управления ТРС.

Ключевые слова: территориальный рекреационный комплекс, факторы развития, управление развитием.

Summary. In the article the conceptual provisions to ensure the effective development of territorial regional recreation complex (TRS) is proposed. The factor affordability, quality service, mutual influence organizational, economic, social and institutional processes is highlighted. Systemic measures of restructuring management technology of TRS is formed.

Keywords: territorial recreation complex, factors of development, development management.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Україна, в умовах історичного розвитку на даний час має застарілу й неконкурентоздатну на світових ринках структуру економіки, в якій переважає рудно-металургійне виробництво, хімічна промисловість, важке машинобудування і високовитратне сільське господарство [1]. Розвинуті ж країни, перебудовуючи структуру економіки на інноваційних основах, віддають пріоритет розвитку сфери послуг, і в деяких з них ця складова сучасної економіки вносить головний вклад у ВВП.

Своє місце в структурі послуг займає рекреаційна галузь, яка характеризується не тільки високою економічною віддачою від вкладених капіталів, але й постійно зростаючим попитом на ці послуги [2]. В Україні національний рекреаційний комплекс забезпечує лише 2,5 % ВВП, тоді як потенціал країни в сфері розвитку рекреації значно більший [3]. Протиріччя між наявним потенціалом України в цій сфері економічної діяльності і реальною ситуацією незадовільного використання цього потенціалу як раз і обумовлюють актуальність і значимість наукових досліджень в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В даний час напрямки теорії управління, що займаються проблемами управління сталим розвитком рекреації відносно нові і знаходяться в процесі становлення. Теоретичні основи розвитку рекреаційних регіонів викладені в роботах таких зарубіжних авторів як Б. Арчер, Р. Бентлі, Р. Девідсон, Х. В. Опашовскі, В. Фрейер, Д. Флетчер. Однак, результати їх досліджень потребують адаптації до вітчизняної специфіки. У працях українських науковців, що займаються проблемами розвитку вітчизняної рекреаційної індустрії, розроблені принципи перетворення рекреаційної сфери в ринковій економіці [4], позначені аспекти реформування та оновлення механізму управління [5]. Найбільш значущі результати досліджень взаємодії рекреаційної індустрії та економіки регіону представлені в роботах О. О. Бейдика, О. І. Гулич, Л. С. Гринів, Н. М.

Герасимчук, І. М. Писаревського, Т. І. Ткаченко, В. К. Федорченко, Л.М.Черчик, С. Ю. Цьохла та ін.

Незважаючи на широкий спектр вивчення проблем стратегічного управління розвитком регіонів, проблема управління економікою рекреаційних комплексів на регіональному рівні не знайшла всебічного висвітлення в дослідженнях сучасних науковців-регіоналістів.

Метою статті є дослідження теоретичних управління соціально-економічним розвитком рекреаційного комплексу на регіональному рівні для розробки рекомендацій щодо його перебудови і вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Теоретична база (або платформа), що формує вихідні позиції управління розвитком рекреаційного комплексу включає в себе досить важливі й необхідні положення.

Перше з них – це характерна специфіка рекреаційної діяльності, чи рекреаційної індустрії. Зі специфіки відмітимо – особливість розміщення та проживання в тимчасовому режимі. Споживач рекреаційних послуг формує вимоги до їх якості, рекреаційний об'єкт зобов'язаний їх задовольнити та отримати вигоду (економічну) від своєї діяльності [6]. Звідси перший теоретичний принцип: клієнт (споживач) і постачальник послуг (рекреаційний заклад) знаходяться в постійному режимі взаємодії ті взаємовідповідальності, причому на ринкових, громадянських, нормативно-організаційних і культурно-ментальних засадах.

Друге – науковий інноваційний підхід. Головне положення можна сформулювати так: час змінює виробничу базу розміщення, умови обслуговування, вимоги клієнта і це робить систему «рекреаційний заклад – клієнт» динамічною в прогресивному напрямку. Діє закон оновлення, модифікації, розширення спектру послуг, підвищення якості обслуговування. Вірні орієнтири можуть забезпечити тільки системні наукові дослідження, без яких збільшується ризик кризи, похибок, невідповідності тощо. Звідси принцип – постійного наукового пошуку шляхів, методів і норм розвитку.

Третє – розвиток потребує застосування нових ефективних інструментів управління, серед яких: стратегічне планування та стратегічний менеджмент, організаційна перебудова (кластери, мережі), інституційне забезпечення (норми й правила). Таким чином для ТРК в лідери виходять – практика розробки стратегій, система інституційних норм, організаційно-економічне перепроєктування.

Четверте – управління та економіка підвищують свою результативність за рахунок зменшення рівня невизначеності й досягнення збалансованості при взаємодії учасників . Звідси – розвиток інформаційних систем, збалансованої системи показників, культура відносин в структурі (влада, бізнес, конкуренти, споживачі). В основі прийняття рішень і відпрацювання поведінки в навколишньому середовищі – системний аналіз (маркетинговий, інноваційний, фінансовий, соціальний тощо).

П'яте – в умовах динамічних змін в економіці та соціумі успіх «знаходить тих», хто раніше і більш грамотно опанував новими знаннями і виробляє в собі систему нового економічного мислення (НЕМ). В основі НЕМ – економічний аналіз, економічна політика (в т.ч. цінова), розуміння пріоритету якості обслуговування, стратегічний менеджмент, культура ведення бізнесу та взаємовідносин, економічна відповідальність, практика постійного навчання і використання позитивного досвіду.

Шосте – орієнтація на тенденції і процеси зі світового і власного досвіду, які вже добре себе зарекомендували – сітьові моделі, кластери, інтеграційні процеси в цілому, процеси інноваційного розвитку, механізм забезпечення стійкості рекреаційних закладів, сталого розвитку, рекламної діяльності тощо. Тому в теоретичному плані важливо виходити з позицій: процесної логістики, і побудови інтеграційних моделей взаємодії, а для цього використовуються: операційні прийоми, економічне проектування, моніторингові системи, багатоваріантні контрактні відносини.

Виходячи з наведених ключових оцінок науково-теоретичної логіки щодо управління розвитком ТРК сформулюємо основні положення перебудови рекреаційний закладного комплексу на регіональному рівні.

1. ТРК є затребуваний, соціально значимий об'єкт регіональної економіки, який має відпрацювати свою ексклюзивну програму розвитку на апробованих позиціях рекреаційної справи: специфіка, економічний механізм, організаційна перебудова, інноваційна стратегія, нова культура обслуговування та ін.

2. ТРК є структурою регіону та має широке коло зв'язків з іншими регіональними системами, в зв'язку з чим неминуче ставить і вирішує завдання інтеграції в регіоні, регуляторної політики, інформаційного обміну.

3. Внутрішнє завдання – опанування НЕМ і культурою обслуговування міжнародного рівня, підвищення готовності до реформ і доступності послуг.

4. Розвиток потребує інвестицій і має базуватися на концептуальній інвестиційній моделі, в якій: різні джерела інвестицій, допустимі ризики, сприятливий інвестиційний клімат і виважені економічні розрахунки інноваційних програм і витрат на реформи.

Висновки. В теоретичному підході до управління розвитком ТРК виділено шість принципових положень, що становлять інтеграційну основу його оргмеханізму. До таких віднесені – специфіка місії рекреаційної галузі, інноваційний підхід до розвитку, необхідність застосування новітніх інформаційних технологій, системний аналіз і проектне виконання програм розвитку, освоєння кадрами основ нового економічного мислення, адаптація до своїх умов кращих моделей світового досвіду. З інструментарію управління розвитком особливе значення рекомендується приділяти стратегічному плануванню. На відміну від прийнятих моделей розбудови стратегії (аналіз ситуації, оцінка потенціалу, стратегічні орієнтири) в статті запропоновано розширити таку технологію за рахунок процесного підходу, в якому в центр уваги ставиться виробничий процес, а доповнюють його шість інших процесів: фінансово-економічний, інвестиційний, системно-

інформаційний, рекламно-іміджевий, організаційно-управлінський, забезпечення якісного сервісу.

Література:

1. Гулич О. І. Методика формування стратегій сталого соціально-економічного розвитку курортно-рекреаційних територій і курортних центрів / О. І. Гулич, Л. С. Гринів, Н. М. Герасимчук / НАН України, ІРД – Львів. 2007. – 52 с.
2. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія / Т. І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: КНТЕУ, 2009. – 463 с.
3. Бейдик О.О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України: дис... д-ра геогр. наук: 11.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2004.
4. Цьохла С. Ю. Стратегія економічного розвитку курортно-рекреаційної сфери: автореф. дис. д-ра екон. наук 08.00.03 / С. Ю. Цьохла / Донецький національний університет економіки й торгівлі ім. М. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2009. – 28 с.
5. Черчик Л. М. Механізми формування та регулювання міжгалузевих зв'язків у рекреаційному комплексі регіону [Текст] : монографія / Л. М. Черчик, І. П. Милько; Луц. Нац. Техн. Ун-т. - Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2012. - 160 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 143-159.
6. Туризм і місто: аналіз проблем, тенденцій та моделювання розвитку : монографія / [В. В. Абрамов та ін.] ; за ред. І. М. Писаревського; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х. : ХНАМГ, 2012. - 208 с.